

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

163. De clausula apponi solita in dispensationibus, Dummodo copula non intervenerit. Et quid de alia clausula, Dummodo copula non interfuerit sub spe facilioris dispensationis; an in tali casu, si ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

familiariter impediti, tali enim oneri fortè succumbet, cum periculo animæ, patet ex verbis clausulæ de confessione menstrua, cum dicitur: *vel quoties tibi videbitur*. Quod verò attinet ad obligationem penitentia, in hac confessione menstrua faciendâ: Nota quartâ, satisfacere tali penitentia si confiteatur quovis die cuiusvis mensis. Vt si verbi gratia, pro mensis Decembris confiteatur prima die Decembris; pro mensis vero Ianuarij confiteatur vltima die sequentis Ianuarij. Si verò talis penitens omittat confessionem in aliquo mensis (quidquid sit de peccato omissionis) non tenebitur in conscientia illam omittam confessionem supplere mensis sequentis, quia fuit orus precedentis mensis, sicut dicitur de diuino Officio omisso in vno die. Neque tempore Quadragesimæ in illo mensis quo confitetur vt Ecclesiæ satisfaciatur, tenebitur ad hanc mensuram confessionem iniunctam: quia summus Penitentiaris non fore, vt in aliquo illorum mensium coincidat Ecclesiæ præceptum, & tamen ad duplicem confessionem non obligat. Neque si iste penitens aliis ex voto, vel ex penitentia iniuncta ab alio Confessore tenetur confiteri singulis mensibus, per has mensuras confessiones non satisfaceret huic præcepto, de quo loquitur pro ista dispensatione, sed tenetur illas duplicare singulis mensibus. At Confessor huius obligationis concilius prudenter ageret, si hunc non obligaret ad aliam confessionem mensuram, si inde lapsus, vel omissionis periculum timeret: sed posset trimitrem, aut quadrimetrum imponere, quia ei datur arbitrium circa talem confessionem mensuram.

2. Circa alia opera pœnitentiæ, pœnitentiæ iussa imponi putat Sanchez citata disputat. n. 4. sufficere vt in quavis hebdomada vna die qua poterat vesci carnibus, ab illis abstineret, vel vna die singulis hebdomadis ieiunaret, vel vna die cilicio vtatur, vel flagellis carum verberet, vel quoduis horum operum faciat vna die in quavis hebdomada. Quod si viderit Confessarius hoc graue fore pœnitenti debili, poterit iubere, vt quoduis illorum operum faciat non singulis hebdomadis, sed vna die in duabus, vel tribus hebdomadis. In particulari verò de operibus Religionis, quæ iubentur imponi quotidie pro dispensando voto Religionis, vt ea quotidie exequens recorderet voti quo tenebatur, putat Sanchez sufficere quod quotidie iniungantur, vel Litania, vel Psalmi Penitentiales, vel quinque Oratio Dominica, cum oratione Angelica. Quando verò dispensandum est votum castitatis, iubet summus Pœnitentiarius, vt imponantur aliqua opera pietatis quotidie implenda, vt meminerit prioris voti, quæ opera pietatis possint esse quæcumque opera misericordiae, vt recitare quinque Orationem Dominicam, & Angelicam pro animabus Purgatorij, vel pro viuus in peccato existentibus, vel elemosyna quotidiana, vel quoduis opus misericordiae. Et hæc omnia latius docet etiam Perez de Marrinon. disp. 48. sect. 6. a n. 1. & sequitur ad n. 3.

RESOL. CLXIII.

De clausula apponi solita in dispensationibus, dummodo copula non interuenierit.
Et quid de alia clausula; Dummodo copula non interuenierit, sub spe facilioris dispensationis, an in tali casu, si spes non fuerit exterius significata, sed tantum interius concepta, an in tali casu, si copula taceatur, dispensatio sit valida. Ex part. 1. tr. 5. & Misc. 5. Ref. 36.

1. Suppono tanquam probabile, tacitur nitari, copula in petitione dispensationis non irritare dispensationem. Ita Pontius, Huitadus, Perez, & alij à me alibi adducti.

2. Sed quid dicendum si Pontifex in dispensatione apponat clausulam, dummodo copula non interuenierit.

3. Respondet, quod si talis clausula apponatur, & commissio à Papa facta est pro foro exteriori, quando ea copula Ordinario non plane constat, etiam si concurrat infamia, aut semiplena probatio copulae, & etiam si concedamus eos teneri fateri copulam, quando infamia existit, aut semiplena probatio, adhuc quantumuis illicet regent copulam, valida erit dispensatio facta ab Ordinario. Nam quando ordinario non plane constat, non censetur interuenisse copulam modo sufficienti, quia commissio facta fuit Ordinario in foro exteriori, seu iudiciali; atque adeo clausula illa intelligenda est in eodem foro. Si verò Ordinario copula plane constat, & dispense, dispensatio nulla erit, quia clausula illa est quædam conditio reddens commissionem conditionalem, atque adeo commissio ei limitatur, vt iuridice dispense dependenter à talis conditionis veritate iuridice constante. Et ob eandem causam, quando in petitione exprimitur copula, in commissione vero Papæ additur clausula illa dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis. Si ordinario iuridice constat sub ea spe habitam fuisse, nulla erit dispensatio; si verò ei plene non constat sub ea spe fuisse habitam, valebit dispensatio, etiam si verè fuerit sic habitata.

4. Quando verò commissio Papæ fit pro foro merè interno conscientia, qualis est in litteris datis: *Discretio viro Confessori, &c.* & in ea ponitur clausula: *Dummodo copula non fuerit*; aut alia, *Dummodo copula habita non sit spe facilioris dispensationis*, etiam si copula sit omnino occulta, & non constat Confessori Commissario; aut etiam si spes illa sit eodem modo occulta, dispensatio erit nulla; si in priori casu copula fuit verè habitata, aut in posteriori casu fuit habitata sub ea spe; quia tunc commissio data fuit Confessori Commissario ad dispensandum dependenter à veritate non habitæ copulae, aut non habitæ sub ea spe, tanquam à conditione. Et ita docet Dicastillus, de Sac. tom. 2. tr. 10. disp. 8. dub. 7. n. 134. quos citat, & sequitur Leander, ubi infra q. 33. & 34.

5. Sed difficultas est, an quando pro foro conscientia interno in commissione Papæ apponitur clausula, *Dummodo copula non interuenit sub spe facilioris dispensationis*; an inquam in tali casu, si spes non fuerit exterius significata, sed tantum interius concepta; an inquam in tali casu si copula taceatur, dispensatio sit inualida? Ego olim negatiuè respondi, sed nominatim contra me Dicastillus. Verum ego adhuc puto nostram sententiam probabilitate non carere, & præter Castrum Palaum, Huitadum, & Perez; tenet etiam Leander de Sac. tom. 2. tr. 10. disp. 25. quest. 34. & Martinus de San Ioseph in monitor. Confess. tom. 1. lib. 1. tract. 46. de marrin. num. 7. in fine. At circa superius dicta vide notandam opinionem, quam tradit Henriquez & probabilem putat Martinus de San Ioseph, ubi supra numero 1. ubi sic ait, *Bien es verdad que Henriquez lib. 12. cap. 2. num. 7. litt. X. dixit, que la clausula: Dummodo copulam non habuerint: no la señala el Pontifice, como condicion, sino como modo, o carga, que se pone al Ordinario en el modo del examen pues parece rigor irritar la dispensacion por copula o mltâ, que no mande el Derecho declarar.* Ita ille; cui adde Ioannem de Soria in Epilogo Summarum par. 2. tractat. 2. sect. 1.

5. b. hoc, quod hic supponitur supra in Ref. 111. & in alius eius primæ not. & pro contento in hoc 2. Sed quid ibidem §. vlt. post modum, & in aliis eius vlt. not.

Sup. seqq. ab hinc vique ad fine huius Ref. leg. supra doctrina Ref. 114. 115 & 116. per totas.

Sub hoc in Ref. 2. not. præterita, §. 2. ad lin. 8. & in Ref. 3. §. 1. ad medium.

Sup. hoc supra in Ref. 115. §. 2. ad lin. 4. & in Ref. 116. §. 2. ad medium, à vers. Mas quando.

LA N A E
O m n i a
T O. N I L I V
E. I I I

dispensat. 10. §. de dispensatione: qui etiam sententiam Henriquez probabilem putat, Sed ut verum fateatur, ut plurimum Doctores illam non approbant.

RESOL. CLXIV.

De clausula dispensationum, Dummodo impedimentum inde proveniens occultum sit.

Et notatur, & explanatur illa, que in litteris Pœnitentiariæ aliquando apponuntur, ut coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris consensus nullitate. Ex p. 8. 11. 3. Ref. 110.

§. 1. **E**X doctrina multorum Doctorem hoc dubium examinat Lezana in tom. 4. verb. *littere Apostolice*, num. 28. vbi sic ait. Circa particulam illam in forma dispensationis matrimonij, scilicet, *Dummodo impedimentum inde proveniens occultum sit; notandum*, hic *occultum* sumi, ut distinguitur contra publicum. Quare licet ab aliquibus tale impedimentum sciatur, ac proinde probari possit, dicitur occultum; & tunc solum non dicitur occultum, sed publicum, quando est publicum non solum in civitate, sed etiam in maiori parte vicinæ; Collegij, Monasterij, vel Parochiæ, dummodo saltem decem personæ inveniatur in quavis dictarum communitatum, in quibus id publicum est. Ita Sanchez *suprà*, num. 55. Filliucius *suprà*, num. 360. Bonacina *suprà*, num. 7. post Salas, Reginaldum, & Suarez, quos refert. Dicitur adhuc hoc impedimentum occultum, si copula ipsa sit publica in ratione copulæ, non verò sit publica in ratione impedimenti, id est, si sciatur copula, ac non sciatur illud esse impedimentum dirimens matrimonium. Neque enim verè dicitur delictum publicum, si tantum actus illius materialiter sit publicus, nisi sit publicus formaliter, id est, quatenus est delictum. Quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi secundum qualitatem eius. *In delictis*. §. 1. ff. de noxalibus. Nauatrus in *man. cap. 27*, num. 55. Sanchez *suprà*, n. 56. Bonacina *suprà*. Si tamen hoc impedimentum iam sit deductum ad forum contentiosum, non dicitur occultum; quia iam spectat ad forum externum, in quo casu Papa non vult, ut dispensatio concedatur. Reginald. *suprà*, num. 219. Portel *suprà*, num. 13. & alij communiter. Quod intellige, nisi pœnitens deductus ad forum externum, fuit ibi absolutus, quia in tali casu crimen dicitur occultum. Suarez de *conjur. disp. 41. sect. 2*. Sayr. in *thesauro*, tom. 1. l. 4. cap. 17. num. 23. Portel. *suprà*, numer. 14. Etiam si falsis testibus se defenderit; quia hoc non tollit quin crimen maneat occultum, cum non amiserit famam, per sententiam enim illam recuperavit. Sanchez *suprà*, num. 57. Bonacina, & Portel *suprà*. Dummodo contra ipsum non fuerit saltem semiplena probatio, quia crimen positum in foro externo cum semiplena probatione, etiam si absoluat, cum ex illo oriatur infamia, iam non potest dici occultum. Suarez *suprà*, num. 6. Bonacina, & Portel *suprà*, contra Sanchez etiam *suprà*, num. 58. Placet etiam quòd idem Bonacina *ibidem* aduertit contra eundem Sanchez, quòd si delictum est plene, vel semiplene probatum etiam si nondum sit intimatum reo, censeri publicum, tunc quia tunc adest infamia ipsius, tum quia, quæ iudicialiter fiunt coram iudice personam publicam sustinente, publica dici debent, Huculq; Lezana.

2. *Notandum* hic obiter ex Sanchez, Portel in *dubijs Regular. verb. Confessor aperiens litteras Pœnitentiariæ*, num. 17. adnotare illa verba, quæ in litteris Pœnitentiariæ aliquando apponuntur, ut coniux impe-

Sup. hoc supra ex lata, & curiosa

dimenti ignarus certior fiat de prioris consensus nullitate, non esse de essentia dispensationis, sed inferuire quasi instructionem Confessarij, ut contractus matrimonij sequentis sit certior. Dat causam præcipuè, quia sæpius hæc frustrarentur dispensationes, si id esset necessarium. Sæpe enim contingit non posse detegi nullitatem abique periculo detegendi delictum, & maxime, si impedimentum sit ex parte femine, cuius delictum si viro detegatur, erit causa multorum iurgiorum, ac periculorum; & sic Doctores multi consulunt peti hanc dispensationem occultè, tacita nullitate prioris consensus. Sic explicat Sanchez. Ego credo illum sic clariùs exponendum, si matrimonium fuit nullum, quia femina, vbi gratia, ante matrimonium habuit copulam cum fratre præsentis mariti, tunc ut hoc matrimonium denud incurrat, non est manifestandum delictum huic viro putato marito, quod delictum fuit causa impedimenti. At credo omnino quòd dicendum est viro saltem remotè, & quasi conditionaliter, ut si fortè antea matrimonium fuerit nullum, denud consentiat. Si enim hoc saltem modo non consentiat denud, non iterabitur verè, neque contrahetur matrimonium, eo modo quo professus nulliter ob occultum impedimentum ignoratum, non ratificat professionem per quemcunque actum externum, nisi illi constet de impedimento, saltem in confuso, & dicat se denud consentire, saltem ad cautelam. Ita Portel, cui ego adhareo.

RESOL. CLXV.

De clausula litterarum dispensationum Sacre Pœnitentiariæ, nempe *Gratis Vbiq;e*. Ex part. 8. tr. 3. Ref. 111.

§. 1. **L**Oquens de hac clausula Salas de *legibus*, *dispensat. 20. sect. 10. §. 3. num. 99*, sic ait. Difficultas est circa illam clausulam apponi solitam in litteris sacre Pœnitentiariæ, *gratis vbiq;e*, quæ denotat nihil pro his accipi posse, etiam per viam compensationis; sed eas gratis omnino expediri, quod ad eò verum est, ut neque summus Pœnitentiarius has litteras dans possit in signum gratitudinis aliquid etiam sponte datum recipere, ut testatur Nauat. *lib. 4. conf. 50. de sponsal.* in dispensationibus verò pro externo foro specialiter prohibetur, ut Ordinarius ulla possit munera recipere, dum exequitur dispensationes, sub pena excommunicationis lætentia.

2. Dubitari verò potest, an licita sit consuetudo, qua in aliquibus Diœcesibus accipiunt isti Commissarij quantitatem aliquam pecuniæ pro labore quem verbeunt in receptione testium ad confirmandam veritatem precum, & in illa dispensatione expedienda.

3. Aliqui hanc consuetudinem damnant, quoniam hæc clausula vniuersaliter prohibet omnem præmij receptionem, & cuiuscumque iudici delegato prohibuit iure communi est, aliquid accipere præter eculenta, & poculenta gratis oblata; ita habetur *cap. statutum. §. insuper de rescript. in 6*.

4. Dico tamen *primò*, per se loquendo, peccatum mortale est, accipere pretium in hac clausula prohibuit, incurritque excommunicationem propter illud; quæ licet in principio solum ponatur verbum, *monemus*; tamen intentio præcipiendi lata excommunicatione declaratur.

5. Dico *secundò*, per accidens, vbi viget consuetudo accipiendi aliquid non esse peccatum, quia hæc clausula solum prohibet accceptionem pretij, non munusculum